

Festival ameriškega filma v Deauvillu nekateri prezirljivo označujejo kot Cannes na severu. Kar je popolnoma zgrešeno. Tako prezir kot primerjava. Primerjati ju, enostavno ni fer. Ne samo zaradi deauvillske specializacije programa — ameriški film je konec koncev svetovni film — temveč tudi zato, ker Cannes spada v prvo, Deauville pa v drugo festivalsko ligo. Prvoligaški festivali imajo bodisi megalomansko zvezdniško avreolo (Cannes), bodisi shizofreni šarm delovnika hiperaktivnega biznismena (Berlin), bodisi naduto intelektualno puzerstvo, ki pritiče najstarejšemu prvoligašu (Benetke, kjer se festival potaplja skupaj z mestom). Deauville nima nič od tega. Ni treba teči iz ene dvorane v drugo, da ne bi zamudil kakega filma. Filmov je ravno toliko, da se jih da videti vse — vmes je celo dovolj časa za kako retrospektivo in *café crème*. Ni se treba riniti v ospredje, da bi videl filmske zvezde. Turistov ni dovolj za spodobno množico, zvezd pa premalo. Namesto dekadence zgornjega razreda torej malomeščanska dvoličnost. Dvojna merila se odražajo že v sestavi programa. Festivalski filmi se namreč delijo na francoske predpremiere in neodkupljene filme. Tudi tiskovne konference potekajo na dveh mestih: velika hollywoodska imena so novinarjem na razpolago v prostorih Casino de Deauville, kamor ne moreš brez *tenue propre*, manj znanim imenom pa se v prostorih generalnega sponzorja, tvrdke *Justerini & Brooks*, vprašanja lahko postavlja tudi s supergami na nogah.

Utrujen od poti in slabega vremena sem se prvi dan spraševal, kaj me je sploh gnalo na sever Francije. Letošnji program je bil brez kratkih filmov in s samo enim dokumentarcem (*aaaggh!*), brez tako hvaljenega **Reservoir Dogs** (*sigh*), nekaj filmov je bilo pobranih z Berlina (**Gas, Food, Lodging, Swoon** in **Light Sleeper**), **Roka, ki ziblje zibko** je bila na sporedu že v Ljubljani. Tudi prvi prikazani filmi niso obetali ravno bogate ameriške filmske letine. Vrh tega mi zvečer ni uspelo priti na premiero **Unforgiven** Clint Eastwooda, ker je bila velika kongresna dvorana novozgrajenega *Centre International de Deauville* polna do roba. Prva pozitivna stvar je bila šele specialna projekcija že starega ameriškega box-office hita, **Wayne's World** Penelope Spheeris. Ko se mi je uspelo prebiti na svoj sedež, sem imel popolnoma mehka kolena in v trebuhu tisti občutek, zaradi katerega se Hemingwayevi junaki preganjajo po Afriki in streljajo nosoroge v napadu. K sreči je naslednje dni organizatorjem uspelo vsaj za silo urediti kaos na vhodu, zmanjšalo pa se je tudi število obiskovalcev, tako da čakanje na ogled večernih projekcij

ONE FALSE MOVE, REŽIJA CARL FRANKLIN, ZDA, 1991

ni bilo več podobno rasnim neredom v centralnem Los Angelesu.

Zanjskih predstavnikov je bilo kar nekaj, in to same *state of the art* stvari. Kult serijskega morilca, ki je lani kulminiral s filmom **Ko jagenjčki umolknejo**, je letos nasledila formula družinskega kroga, v katerega vdre psihopat. Trend je začela **Roka, ki ziblje zibko** Curtisa Hansona, nadaljevala pa sta ga **Unlawful Entry**

(*Nelegalen vstop*) Jonathana Kaplana in **Single White Female** (*Sostanovalko išče*) Barbeta Schroederja. Osupljiva je strukturalna podobnost vseh treh filmov. Pri prvih dveh gre za družino, kjer skuša ženska izpodriniti žensko (Rebecca DeMornay vs. Annabella Sciorra pri Hansonu) oziroma moški moškega (Ray Liotta vs. Kurt Russel pri Kaplanu), pri zadnjem pa za žensko, ki skuša obdržati

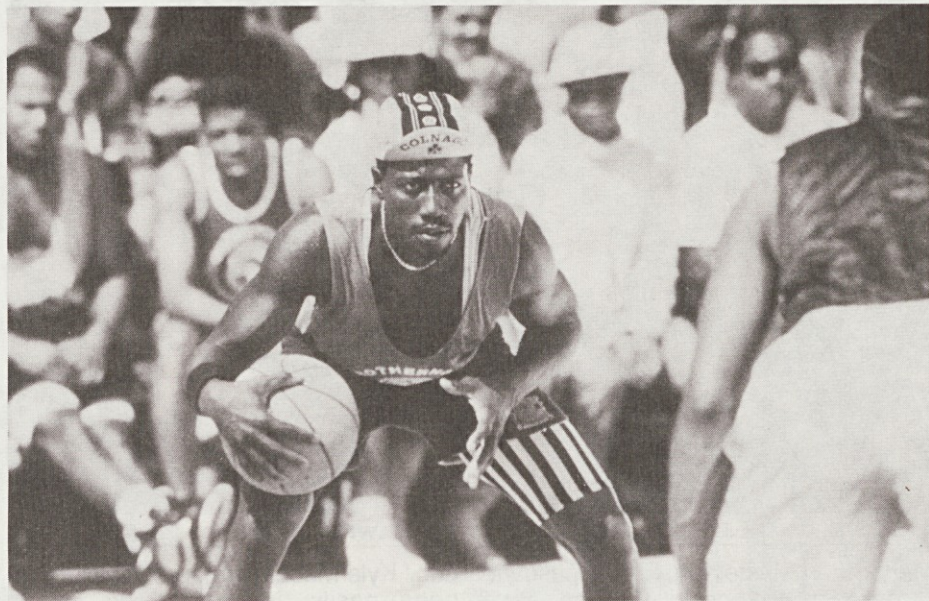
PORTRET PAUL SCHRADER

»V Ameriki me imajo za evropskega režiserja. Torej je festival ameriškega filma v Evropi pravo mesto za moje filme.« *Schraderjeva evropskost je rezultat vpliva avtorjev, ki so mu odkrili svet filma: Bresson, Ozu, novovalovci. Pravzaprav sploh ne bi smel postati režiser. Rojen 1946 v Grand Rapids, Michigan, v strogem kalvinističnem okolju, bi moral postati duhovnik. Eno izmed pravil v njegovi mladosti je bila tudi prepoved obiska kina, prepoved, ki jo je Schrader prekršil šele med študijem na univerzi, v šestdesetih. Iskanje izginule hčerke v njegovem drugem filmu **Hardcore** je svojevrstna parabola za njegovo filmsko iskanje, ki pade v oči še bolj, če se spomnimo vseh avtobiografskih elementov v filmu. Oče (George C. Scott) je padre padrone velike družine v Grand Rapids, ki vodi družino v skladu s strogimi kalvinističnimi zapovedmi. Njegova hči, ki je na konvenciji kalvinistične mladine v Kaliforniji, nenadoma izgine in oče jo gre iskat. Privatni detektiv, ki ga najame, mu prinese super-8 film, trdo pornografijo, v katerem igra njegova hči. Nezadovoljen z detektivovim delom pusti svoje obveznosti in se odpravi v Kalifornijo iskat svojo hči na lastno pest. Med iskanjem izgublja*

VILLE '92

drugo žensko (Jennifer Jason Leigh in Bridget Fonda). Pri vseh treh filmih nastopi vsiljivec pod krinko pomoči: Rebecca DeMornay kot varuška, Ray Liotta kot policaj, Jennifer Jason Leigh kot nova sestanovalka — mojster za vse. Povsod veriga majhnih nesporazumov pripelje do končnega krvavega finiša, ki ga edino Barbet Schroeder razplete v ne čisto očitni *happy end* (Steven Weber, fant Bridget Fonda, gre iz filma z nogami naprej). Presenetljivo je to, da so tako podobni filmi nastali skoraj sočasno in neodvisno drug od drugega (vsaj Barbet Schroeder zatrjuje, da ni vedel za obstoj ostalih dveh). Da je kult serijskega morilca zares *out*, je očitno tudi zato, ker je bila v romanu *SWF Seeks Same* Johna Lutza, osnovi za scenarij **Single White Female**, vloga Jennifer Jason Leigh predstavljena kot serijski morilec, ki po ZDA išče idealno sestanovalko, a je seveda nikoli ne najde. Drugi letošnji trend v vzponu je inavguriral Stephen King v svojem zadnjem romanu in nadaljeval Brian DePalma v **Raising Cain** (*Kajnova vzgoja*). Razcepljena osebnost je Johnu Lithgowu dala kar pet vlog, od katerih so štiri ena in ista oseba. DePalma se je vrnil k svojim koreninam zelo uspešno. V filmu je spet polno hitchcockovskih referenc in črnega humorja, razplet je zelo peckinpahovski, ne manjkata niti obvezni DePalmin *finishing*

WESLEY SNIPES V FILMU **WHITE MEN CAN'T JUMP** RONA SHELTONA

touch v stilu **Carrie** in **Dressed to Kill** ter psihiater z nemškim naglasom, ki se tokrat piše Waldheim in ki je na koncu razkrinkan.

Obstaja še ena skupina filmov, ki oblikujejo neke vrste žanr. Gre za filme o ameriškem jugu po literarnih predlogah južnjaških avtorjev, od Faulknerja do Fannie Flagg. Najbolj razvpit iz tega vala je seveda **Princ plime** Barbre Streisand,

njegov *box office* pa uspešno lovi **Fried Green Tomatoes** Johna Avneta. Avnet, ki ga poznamo predvsem kot producenta (**Manj kot nič, Možje ne zapuščajo žena**), je v ekranizaciji novele Fannie Flagg postavil tri generacije hollywoodskih igralk, Jessico Tandy (ki je v Deauvillu imela tudi retrospektivo skupaj s svojim možem Humom Cronynom), Kathy Bates ter Mary-Louise Parker in

svojo svetovnonazorsko »nedolžnost«, pravi mali biser je prizor, kjer s porno igralko debatirata o religiji in ugotovita, da oba verjameta podobnim nesmisлом, le da je dekor drugačen. In ko v končnem obračunu oče, zasledujoč lastnika sadomazohističnega bordela, ruši zid za zidom iz lepenke, ki loči različne SM »prizore«, skupaj z lepenko padejo tudi očetove iluzije. Dodajmo še, da tudi gledalčeve. Končno pobotanje očeta in hčerke je samo optimistični dodatek, ki ga je moč zaslediti še pri nekaterih drugih Schraderjevih filmih.

Še preden je začel pisati scenarije za druge režiserje (**Yakuza** Sidneya Pollacka, **Obsession** Briana DePalme), je zbudil pozornost s filmskimi kritikami ter svojo knjigo o Ozuju in japonski kinematografiji. Japonska ga sicer ni očarala toliko kot njegovega brata Leonarda, s katerim sta oscenarila Paulov prvi film **Blue Collar**, toda dovolj za še eno sodelovanje z bratom, katerega rezultat je **Mishima: A Life in Four Chapters**. Leonard, sicer bolj poznan kot scenarist kulturnega **Poljuba žene pajka**, je eden izmed redkih ameriških pisateljev, sposoben pisanja literature v japonščini. Bil je prijatelj pokojnega Mishime in celih deset let svojega življenja je posvetil

scenariju o njegovem življenju in delu. Z **Mishimo** je Paul zaplaval v čisto estetske vode, daleč od svojih žanrskih začetkov (**Blue Collar**) in do najmanjših detajlov točnega raziskovanja urbane realnosti (**Taksi Driver**, ki ga ima tudi Scorsese bolj za Schraderjev kot za svoj film). Za Paula je bilo obdobje priprav na snemanje **Mishime** tudi obdobje odvajanja od droge, iz katerega izvirajo tudi motivi njegovega zadnjega filma, **Light Sleeper**. »V sedemdesetih kokain v Hollywoodu ni bil zares prepovedan. Bil ga je polno na zabavah, v restavracijah, povsod. Bil je nova, zanimiva droga. Mislilo se je celo, da ne povzroča odvisnosti. To dobro obdobje je trajalo štiri, pet let, šele nato je prišel *crack* in sesul sceno. Ko John LaTour reče svoji bivši ženi 'Bilo je magično,' misli na to obdobje konec sedemdesetih in začetek osemdesetih let.« Začetek devetdesetih najde LaToura še vedno v istem poslu, polnega tesnobe, ki izvira iz tega, da mora svoje življenje spremeniti, a ne ve, kako. Torej točno ista potreba »storiti nekaj«, ki žene Trvisa Bickla v **Taksistu**. Po Schraderjevih besedah je treba vzeti vse tri filme — **Taksist**, **Ameriški žigolo** in **Light Sleeper** — kot trilogijo o nem in istem junaku, ki hodi od enega kraja do drugega in nudi

svoje usluge. Opazuje življenje drugih, sam pa je brez lastnega življenja. V sedemdesetih je bil star dvajset, bil je divji in poln sovraštva. V osemdesetih je postal narcisističen, v devetdesetih ga je strah in nima več zaupanja v samega sebe. Ta pot, ki jo je prehodil Schrader, odraža tudi spremembe v ameriški družbi. »Identiteta moje generacije je bila ustvarjena z revoluti in revolucijami. Seksualna revolucija, revolucija drog, politična revolucija. Mislili smo, da so droge vrata percepcije. Namesto tega smo dobili *crack*. Hoteli smo spremeniti svet, dobili smo terorizem in konzervativizem. Hoteli smo svobodno ljubezen, dobili AIDS.« Kljub vsej črnogledosti pa imajo filmi optimističen zaključek. Richard Gere najde svojo odrešitev v priznanju ljubezni. Če ta konec edini izmed treh filmov deluje malo perverzno, kar bo Schrader priznal med prvimi, pa pri drugih dveh filmih dodan optimistični zaključek kaže samo na avtorjevo verovanje, da je v današnjem svetu pohlepa in egoizma, kjer sta se cerkev in družina obrnili proti osebni svobodi, upanje nujno potrebno.

UROŠ PRESTOR

KURT RUSSEL, MADELEINE STOWE IN RAY LIOTTA V FILMU **UNLAWFUL ENTRY** JONATHANA KAPLANA

Mary Stuart Masterson. Film je časovno razdeljen na dve obdobji. V sedanjosti se Kathy Bates pod vplivom zgodb Jessice Tandy o obdobju med obema vojnama, ko sta njeni prijateljci imeli v lasti malo restavracijo v Alabami, osvobajajo občutka odvečnosti in vzame svoje zakonsko življenje v svoje roke. Avnet je film zastavil nepretenciozno, brez sluzavosti kake Barbre Streisand in z dovolj humorja. Tudi Bruce Beresford je posnel **Rich in Love** po literarni predlogi Josephine Humphreys. Družinsko življenje, prikazano skozi oči odraščajoče srednješolke, ki mora zaradi nenadnega materinega odhoda skrbeti za svojega očeta, zmedenega zaradi ženinega odhoda, za nameček pa se vrne še njena sestra, noseča in s svojim zaročencem, je obravnavano sveže in razplet je prav presenetljiv — družinski člani odidejo vsak po svoji poti, hišo pa prodajo. Film je po temah (ljubezen in odraščanje) in po pristopu blizu enemu izmed lanskoletnih favoritov, **The Man in the Moon** Roberta Mulligana. Svojevrsten pogled nazaj je bil **Tomorrow** veterana Josepha Antonyja iz leta 1972, prikazan ob priliki francoske redistribucije. Pravi *low budget* komorni film, posnet po Faulknerjevi predlogi in gledališkem komadu Hortona Footea, kjer lahko občudujemo izvrstno ČB fotografijo in igro Roberta Duvala.

Lani prevladujoča socialna tematika — razmere v ameriških črnih getih — se je letos umaknila drugim temam. **Where the Day Takes You** Marca Rocca se ukvarja z usodami od doma pobeglih otrok, ki končajo kot velemestni brezdomci. Film je realističen prikaz razmer na ulicah Los Angelesa, viden skozi usodo članov ene izmed brezdomeških družin. Brez moraliziranja Rocco obravnava problem narkomanije (zanimiv je lik prekupčevalca mamil, edinega zares pokvarjenega lika, ki ga je izvrstno upo-

dobil Kyle MacLachlan), prostitucije, uličnega nasilja in razloge, ki ženejo ameriško mladino v beg od družine — v Ameriki pobegne od doma en otrok vsakih 26 sekund. Medrasna nasprotja skozi oči mladih obravnava **Zebrahead** Anthonyja Drazana. Zgodba je podobna **Junghly Fever** Spike Leeja — bel Romeo in črna Julija na razredno in rasno mešani srednji šoli. Isto je tudi sporočilo filma — *black and white spells trouble*. Film je preveč stereotipen in enoznačen, mogoče je Drazan te lastnosti pobral pri producentu Oliverju Stoneu. Izstopa igra debitantke N'Bushe Wright v vlogi črne Julije. Na drug način obravnava zmožnost komunikacije med rasami in med spoloma **White Men Can't Jump** Rona Sheltona. Hrbtenica filma je košarka, ki se igra na množici igrišč črnih getov, in igre za denar, ki jo spremljajo. Beli košarkaš zanikrnega videza (Woody Harrelson) izigra lokalnega črnega šampiona (Wesley Snipes), nato se združita, kar jima prinese nekaj lahko priigranega denarja, a ne moreta brez izigravanja drug drugega. Shelton, ki ga poznamo po filmih **Bull Durham** in **Blaze**, ima za filmarja pestro usodo — pri petindvajsetih je bil sam košarkaš na poti med profesionalce in še sedaj redno igra košarko s črnimi kolegi. Sheltonov kratki opus že sedaj dobiva prepoznavne poteze — moški liki so razcepljeni med športom in ženskami, ki so inteligentnejše. **White Men Can't Jump** je poln uličnega humorja in črnega slenga, kar predstavlja določeno oviro evropski publiki, saj je nekatere zafrkancije na račun nasprotnikove matere nemogoče razumeti brez temeljitega znanja geto slenga. Film je imel velik uspeh pri črni publiki predvsem po zaslugi Wesleya Snipesa, ki je svojo popularnost potrdil tudi s širokim igralskim razponom. Slaven po svojih vlogah narko barona v **New Jack City** in arhitekta v **Jungle Fever** se je v

Deauvillu poleg vloge košarkaša v **White Men Can't Jump** pojavil še v vlogi invalida na vozičku v **The Waterdance** Neala Jimenez in Michaela Steinberga. Jimenez, sicer scenarist **River's Edge**, je zgodbo o treh invalidih v rehabilitacijskem centru zasnoval na lastnih izkušnjah, film pa se odkrito s humorjem in optimizmom loteva na videz nepremagljivih težav v življenju invalidov. Nekaj podobnega je svoje čase naredil **The Longtime Companion** za ljudi, okužene s HIV virusom.

Eden lepših festivalskih filmov je bil **One False Move** Carla Franklina. Začne se kot ultranasilni akcijski thriller — dva zaporniška kolega, inteligentni črni Pluto (Michael Beach) in Ray (Billy Bob Thornton, tudi scenarist) skupaj z Rayevim dekletom Fantasio (Cynda Williams) oropajo *drug dealerja* v L.A., za sabo pustijo kup trupel in izginejo iz mesta. Dva mestna detektiva ne potrebujeta veliko časa za odkritje cilja trojice, zakotnega mesteca v Arkansasu. Korak pred ubežniki najdeta v Star Cityju lokalnega detektiva Sama (Bill Paxton), ki ima domnevni prihod nevarnih kriminalcev za svojo življenjsko priložnost, da se izkaže in morebiti odide loviti kriminalce v Los Angeles. Thriller se na eni strani prelevi v road movie trojice, ki na poti v Star City pušča za sabo niz trupel, na drugi strani pa v dramo šerifa Sama, ki v Fantasii prepozna dekle, s katero je imel nekoč bežno zvezo, katere rezultat je otrok, zaradi katerega hoče Fantasio v Star City. Bližje, ko so ubežniki Star Cityju, teža je dilema med družino in dolžnostjo razpetega šerifa, saj en sam napačen korak loči heroja od tragične žrtve. Carl Franklin ni bil gost gala prireditve *La Nuit des Stars*, na katero je z zvezdami obsedeni Deauville povabil nekatere izmed še živih zvezd Hollywoodske polpretekle zgodovine. Še dobro, kajti *homage des hommages* je izpadel še bolj brezkrvno kot povprečna podelitev Felixov. Povabljen ni bil niti Tim Robbins, nepričakovan deauvillski gost, ki je osebno prisostvoval nenajavljeni projekciji **Boba Roberta**, fiktivnega dokumentarca o vzponu yuppiejevskega desničarskega senatorja in zakulisnih igrah ameriškega predvolilnega boja. Robbins se je izkazal kot pravi *auteur*, saj filma ni samo odrežal in odigral glavno vlogo, temveč je s svojim bratom napisal tudi besedilo in songe, ki jih senatorski kandidat poje na svojih predvolilnih zborovanjih.

»*There's more to movies than just feature films.*« Ta stavek je Deauville letos žal spregledal. Pregled ameriške enoletne produkcije — vzemimo, da je to možno — ni popoln brez kratkih, eksperimentalnih in dokumentarnih filmov. Pet ur ameriških filmskih najavnih filmov, ki ga je sestavil Axel Brucker, animator canneskega *Festival International de la Bande-Anonce*, je bil sicer dobrodošla osvežitev, prav tako kot izbor nekaterih najboljših risank Toma in Jerryja, toda o resnih namenih deauvillskega festivala kot evropskega okna v filmsko Ameriko zaenkrat ne gre govoriti.